

nem krogu še dve besedi, ena pod drugo: ŽIVILA SLOVENIJA!

Vabilo vabi na tabor v logu ob cesti v Središče vse! Zborovanje se je vršilo poleg »Čitalnice« na velikem vrtu neposredno ob »placu« v mestu, v Ormožu.

Svoječasno je čez Dravo prevažal brod. Do reke smo zvečer spremljali številne Varaždinke in njihove sosede. Baren jih je prepeljeval na desno obrežje.

Pri zborovanju je na vzporedni bila tudi točka: Most čez Dravo! In kadar vidim sedanji most, vsakokrat se spominam na tabor v Ormožu.

M. Karba.

*

Krst Amerike.

Malokomu je znano, kako in zakaj je prišla ogromna dvojna Amerika do svojega imena, ki je posneto po Florentincu (Florencija mesto v zgornji Italiji) Amerigu Vespucci. Ameriko je krstil z danes veljavnim imenom nemški zemljepisec Martin Waltze-müller ali Waldsee-müller iz mesta Zell ob Bodenskem jezeru. Očetu omenjenega je bilo ime Konrad in je bil po poklicu mesar. Ko je bil sin star 14 let, se je preselila rodbina iz Zella v Freiburg v Nemčiji. Mladi Martin je stopil v tedaj slovito freiburško šolo. Po večletnih študijah si je pridobil sloves zemljepisnega učenjaka. Leta 1740 je izdal v Strassburgu v Nemčiji tiskano znanstveno delo pod zaglavjem: »Uvod v svetovni zemljepis po izročilu Ptolomeja, Ameriga Vespucci in drugih«.

Waltzemüllerjeva knjiga je obsegala zemljepisne razprave s kartami štirih delov sveta.

Pred izdajo zgorajnega dela so nazivali Španci ter Portugalci Ameriko »Novi svet«.

Se le naziv nemškega učenjaka je bil za prekrstitev »Novega sveta« merodajen. V naslednjem hočemo dokazati, kako po krivici je bila Amerika prekrščena po Florentincu Vespucciju.

Že leta 1000 so dosegli Normani pod Erikom Rdečim in njegovim sinom Leifom preko Islandije ter Grönlandije obal severne Amerike. Imenovali so novo odkrito zemljo »Vinland«. Normanska severoameriška naselbina je kmalu propadla in odkritje novega ozemlja je zatonilo v popolno pozabnost.

Genovežan (doma iz italjanskega mesta Genova) Kolumb je pristal pri iskanju poti v Indijo na otoku Guanahani (danes San Salvador in spada v skupino Bahama otočja pred Srednjo Ameriko). Kolumb je dosegel pravo ameriško ozemlje leta 1493.

Vespucci se je preselil leta 1493 iz Florencije v špansko mesto Sevilla. Leta 1498 se je udeležil v spremstvu Španca Hojede vožnje v Južno Ameriko v Venuzuelo. Pozneje je napravil v službi Portugalcev še tri raziskovalne vožnje.

Sam Kristof Kolumb je priporočil Vespuccija aragonskemu kralju Ferdinandu, ki ga je imenoval leta 1508 za velikega krmlarja za potovanja ter vožnje v daljno Indijo.

Vespucci je ukradel nehote velikemu Kolumbu zaslugo na odkritju Amerike, ker se je zgodilo tako-le:

Premeteni Italjan Vespucci je svoje vožnje krog Amerike popisal v posebnih pismih, katera je pošiljal v Evropo. Pisma so v Evropi tiskali in raznesli med narod v italjanskem, nemškem in francoskem jeziku. Pozneje so bila ta pisma zbrana ter izdana v posebni knjigi. V teh pismih se imenuje Vespucci »Albericus« in ne Amerigo.

V omenjenih pismih navaja Vespucci neresnično, da je dosegel leta 1498 ameriško ozemlje. Resnično je pa zapustil na ladji Evropo še le leta 1499.

Vespuccijeva pisma o raznih vožnjah je čital Nemec Waltzemüller. Po njih je priredil svojo knjigo ter karte. V svoji zemljepisni razpravi piše med drugim tudi naslednje, kar je bilo odločilno za prekrstitev Novega sveta: »Četrti del sveta, se naj imenuje, ker ga je našel Amerikus (Vespucci), zemlja Amerikova, ali Amerika«.

Nadalje se naglašava v isti knjigi, da nosita Evropa ter Azija ženski imeni in zakaj bi ga pa Amerika ne!

Nemški učenjak je zaznamoval tudi na kartah Novi svet z označbo »Amerika«.

Kolumbova slava je zatonila že tedaj, ko je še živel, ker ga je znal nadkriliti z pisi in izdajo pisem Florentinec Vespucci.

Čudno dejstvo je, da se je oprijelo mnenje ter naziv nemškega zemljepisca hitro celega kulturnega sveta in ostal za vedno obojni Ameriki.

Nad 120 milijonov Amerikancev prebiva v Združenih državah. Vsi so ponosni, da so državljani Amerike; nobeden se pa najbrž ne zaveda, da jih je krstil za Amerikance — Nemec, ki bi zaslužil skromen spomenik v svojem rajstnem mestu ob Bodenskem jezeru.

Je pač tako na tem ljubem ter božjem svetu, da se eden zna okoristiti z iznajdbo, drugi pa ne! Kristof Kolumb je bil skromen velikan; Vespucci blebetavi koristilovec, kojemu je pa ostala slava Kolumbova!

*

Kako slabi računarji so nekulturni narodi.

Računstvo je spretnost ter znanost, ki se drži že od nekdanj najbolj kulturnih narodov. Da je bil človek v onih davnih, davnih prazgodovinskih časih presneto slab računar, lahko izprevidimo na vzgledih danes živečih nekulturnih narodov.

Bušmani v Južni Afriki in Wood Indijanci v Braziliji znajo šteti tudi danes le do — 2. Kar je nad 2, pravijo: veliko. Korkardi v Braziliji brojijo do tri in se poslužujejo pri tem računu prstov na roki.

Pleme Damara v Afriki pozna številke do 3. Hočejo označiti štiri, se poslužijo prsta na roki. Nemški učenjak dr. Ernst Bauernbach je bil pri Damara plemenu in navaja sledeči vzgled: Za eno ovco je dal 2 zavočka tobaka. Ko je hotel vzeti 2 ovci, je dal divjaku 4 zavočke, a ta mu ni dal živali. Moral je vzeti najprej 1 ovco in dati zanj 2 zavočka, nato še le je vzel drugo žival in jo plačal z 2 zavočkoma. Še le na ta način je bil prodajalec zadovoljen.

Navada, se posluževati pri štetju prstov na roki, je razširjena po celem svetu. Označba za število je posneta pri najbolj priprostih narodih po prstih ter roki.

Pri takozvanih spodnjih Murajcih v Av-

straliji pomeni številka 5 = roko, število 10 = 2 roki.

Domačini ob reki Guyanna v Kaliforniji v Severni Ameriki se poslužujejo pri štetju prstov na roki in na nogah. Prsti na rokah in nogah = 20. Beseda človek = 20. Ako hočejo šteti do 45, pravijo: dva človega in ena roka. Štetja preko sto sploh ne poznajo.

Pri Eskimih na Grönlandiji pomeni beseda človek številko 20.

Narod Abigonov na Bismarkovem otočju v Tihem Oceanu se poslužuje pri računanju lastnosti raznih živali. Do številke 3 poznajo posebne označbe. Ako pa hočejo šteti do 4, pravijo kazuar, ker ta tamkaj živeči ptič, ima na nogah po štiri kremplje. Za označbo 5 pravijo »nemhalek«. Kožuh živali nemhalek ima pet barv.

Zopet drugi navadni narodi rabijo pri štetju računski stroj najbolj priprostega kova.

Azijatski Ostjaki poznajo motvoze ter jermene, na katere delajo vozle. Ako pomagajo tujcu pri prevozu prtljage z živino, mu ponudijo po končanem opravilu račun v vozlih.

Angoli v Afriki barantajo z belokožnimi trgovci s pomočjo vozlov na motvozilih iz slame.

Pri narodih ob Laongo obali (Srednja Afrika) pada mož, ko odpotuje z doma, ženi motvoz iz ananas listja. Na motvozu je toliko vozlov, kolikor dni namerava gospodar izostati. Za označbo nedelje naprava dva vozla.

Pri narodih po širni Sibiriji je v navadi računski stroj, ki je deščica iz trdega lesa. V deščico delajo ureze. Ako si izposodi priprost Sibirec od sosedu kako vrednost, prejme od posojevalca deščico s toliko urezami, kolikor je vreden izposojeni predmet. Pri vračilu uničijo deščico.

Zgoraj omenjeni nemški raziskovalec dr. Bauernbach opisuje afriška plemena, ki rabijo pri računanju palčice.

K njemu je na primer poslal kralj iz Ugande 2 dečka s tremi palčicami, ki so značile, da želi imeti: en robec, biserno verižico in uro budilko.

Številka 10, ki je v splošni rabi pri vseh najbolj kulturnih narodih, se je rodila iz deseterih prstov na roki. Nikakor pa ni označba za deset srečno izbrana, ker desetka ni deljiva ne s tremi in ne s štirimi!

*

Iz zgodovine cigarete.

Te dni je minulo ravno 100 let, odkar se je pojavila prva cigareta. Cigareta je namreč znatno mlajša kakor njena sestra smodka, ali pa njena stara mati — pipa. Od pipe, katero so pušila indijanska plemena v časih odkritja Amerike do fine cigarete je preteklo nekaj stoletij. Znano je, da je bilo pušenje po Kolumbovi vrnitvi iz Amerike od oblasti preganjano s strogi kaznimi, je veljalo tudi za brezbožno razvado. Še začetkom 18. stoletja so izdajala občinska predstojništva prepovedi kajenja in to predvsem radi nevarnosti izbruha požara.

Za razširitev pušenja je veliko skrbela 30 letna vojna. Vojaštvo je kazalo mnogo veselja na dimu in razneslo to navado po vseh pokrajinah, kjer se je vojskovalo in na ta način smo prišli tudi Slovenci do pušenja.

Vojaki so bili zopet oni, ki so si izmislili prvo cigareto. Ravno pred 100 leti so se bojevali Egipčani proti Turkom. Poveljnik egipčanske vojske je bil Ibrahim paša, ki je postal pozneje slavnoznani vladar Egipta. Da bi nekoliko nagradil svoje pridne topničarje, jim je podaril zavoj finega tobaka in eno veliko vodno pipo, kakor je ta v navadi na vzhodu in lahko po cevkah več oseb naenkrat puši iz nje. Vojaki so imeli z darilom veliko veselje. Lepa dne pa jim je razbil strel iz turške puške oboževano pipo. Pri pogledu na razvaline pipe se je zablisnilo v glavi nekega vojaka na iznajdljivo plat. Vzel je cevko iz papirja, katero so uporabljali za užig topniške užigalne vrvice, jo nadeval s tobakom in na ta način se je rodila prva cigareta.

Od tega trenutka naprej se je pušenje cigaret razširilo zelo naglo po celem vzhodu. Prve cigarete so seve zvižali z roko, kakor je to še danes običajno. Kmalu so začeli izdelovati cigarete v velikih množinah in to najprej v Rusiji. V srednji in zapadni Evropi so zanesli cigareto vojaki.

Leta 1853 so se privadili pušenju angleški, francoski in avstrijski vojaki pri obleganju mesta Sebastopol. Kajenje so po vrnitvi iz vojne zanesli v domače kraje.

Radi komodnosti se je kmalu udomačila cigareta v zapadni evropskih deželah, kjer je porivala ob stran tolikanj priljubljeno pipo ter cigaro in to še posebno radi tega, ker se je vedno tehnično izpopolnjevala.



GOSPODARSTVO

Cene in sejmska poročila.

Mariborski trg. Na mariborski trg v soboto, 9. novembra so pripeljali šepharji na 54 vozeh 168 zaklanih svinj, kmetje 8 vozov sadja, 36 krompirja, 38 vozov zelja, 12 čebula, 4 voze sena in 3 slame. Svinjsko meso so prodajali po 15—27.50, krompir 9.80—1.25, čebula 2—3, zelje 0.75—1. Seno 90—100, slama 60 do 65, surovi kostanj 1.50—2. Pšenica 2.50, rž 2.50, ječmen, oves 1.50, koruza 2, ajda 2, proso 2.50—3, fižol 3—4. 1 kokoš 30—40, par piščancev 25—60, raca 25—30, gos 60—90, puran 70—90, domači zajec 10—40. Česen 12—15, kislota zemlje 4, kislota repa 2, gobe 1—2. Jabolka 4—8, hruške 6—10, suhe slive 10—12, grozdje 14—20. Mleko 2.50—3, smetana 12—14, surovo maslo 36—40, jajca 1.75—2, med 16—20.

Mariborsko sejmsko poročilo. Na svinjski sejem dne 8. novembra 1929 je bilo pripeljanih 534 svinj, cene so bile sledeče: Mladi prašiči 5—6 tednov stari komad 80—100 Din, 7 do 9 tednov stari 125—200 Din, 3—4 mesece stari 300—400 Din, 5—7 mesecev stari 450—500 Din, 8—10 mesecev stari 650—800 Din, 1 leto stari 1000—1200 Din, 1 kg žive teže 10—12.50 Din, 1 kg mrtve teže 17—18 Din. Prodanih je bilo 338 svinj.

*

Gospodarska obvestila.

Kolje za vinograde in za sadno drevje, kakor vsake vrste rezan les prodaja ali zamenja za dobro vino Franjo Gnilšek, Maribor, Razlagova ulica Stev. 25. 1376

Občni zbor društva kmetijskih strokovnjakov. Toletni občni zbor Društva kmetijskih strokovnjakov za Dravsko banovino se vrši v soboto, dne 16. novembra ob 10. uri dopoldne v Celjskem domu v Celju. Prošnja za običajne

železniške olajšave je vložena. Člani se vabijo na številno udeležbo, ker so na dnevnem redu važne točke, med drugim tudi sprememba pravil.

Sv. Rupert nad Laškimi. Dovolite mi, gospod urednik, da bom potožil svoje in svojih sotrpinov srčne, to je kmetijski bolečine! To ko hudo nas je letos udaril ta šmenj, namreč hmelj, da bunke še dolgo ne bodo zacelile. Splošno se lahko reče, da je bila letos ugodna letina za vse; imamo, hvala Bogu, kruha, a za denar je huda stiska. Vina nimamo, ker trta tukaj več ne uspeva, namiznega sadja ni, sadna pižča nima nikakšne vrednosti; zato smo se nekoliko poprijeli hmelja. Dasiravno smo pridelali dobro blago, ga skrbno posušili, vendar ni imel cene. Nekateri posestniki so ga prodali na papirju po 5 Din, a ko so ga spravili v St. Peter v Sav. dol., je prekupec navzlic pisani pogodbi blago kratkomalo odklonil in obenem odločno zahteval, da se nabasane bale takoj izpraznijo. Kaj naj stori ubogi hmeljar? V pravični nevolji bi najraje tresil nesrečni hmelj v kak jarek ali vodo, a to se mu ni dovolilo. Hočeš nočeš je moral voz spet obrniti in voziti zavrženi hmelj 6 do 8 ur spet nazaj domov, da ga je potem tam zažgal ali pokopal v gnoj ali ga za vedno spravil iz sveta. Presneti hmelj nas je grdo našgal, sedaj pa mi njega žgemo in ruvamo zadnje sadike iz tal! Ako človek bere hmeljska poročila v časnikih, se mora naravnost čuditi, da so Čehi in Nemci naš hmelj tako sramotno zavrgli; ali pa je znabiti kaj drugega vmes? — Naj bo temu kakorkoli: mi sklenili smo trdno, hmeljarji vsi pa pravijo tako: hmelj naj raketom zvižgat gre, hmeljske jude vrag naj vzame vse!

*

Martin Potočnik:

Sadna trgovina.

V zadnjih letih se opaža, da vlada vsesplošno zanimanje za sadjarstvo. Marsikateri kotic, ki je morda bil že stoletja prazen, je dobil svojega gostitelja — sadno drevo.

Vidi se, da prešinja tudi nekmetovalce sadjarska ideja, ki se bode v doglednem času razširila po vsej naši lepi Sloveniji. Kakor je Holandska postala zgled na polju živinoreje in poljedelstva, ravno tako naj bi postala Slovenija vzor sadjarstva. Upajmo, da se nam to posreči, ako bode podprl sleherni sadjar z vso svojo močjo geslo: le naprej, da nas ne dojdejo drugi! Pa zakaj neki ravno pri nas še vedno popraševanje po lepem sadju, čeravno ga imajo tudi druge države dovolj na razpolago? Tukaj vidimo, da je želo in še žanje slovensko sadje svetovni sloves. Saj je ravno na sadni razstavi v Parizu odneslo naše sadje zlato kolajno. Tudi drevju ne prija vsako podnebje; tu ima preveč vlage, druge premalo toplote itd. to vse silno vpliva na kakovost sadja. Ravno pri nas so podnebne razmere take, da more drevo graditi plodove, ki so harmonično sestavljeni (razmerje med sladkorjem in kislino primerno). Iz tega bi sklepali, da naše sadje ne more izgubiti odjemalcev. Danes igra zraven kakovosti še tudi to, kako in v čem se sadje razpošilja. Največ sadja se transportira kot prosto nasipano v vagonu. Pri tem razpošiljanju se greši zadnje čase jako veliko. Sadni

prekupci, ki so poslali vagone napol gnilega sadja v inozemstvo, so pač pokazali svetu veliko nesolidnost Slovencev. Ali kdo nosi slabo ime — »producenti sadjarje«, ki so svoje blago pošteno oddali prekupcu. Nešteto je takih grehov v sadni trgovini, ki vedno bolj manjšajo število kupcev.

Po drugih državah se je uvedlo razpošiljanje sadja v enotnih posodah, t. j. ameriški zaboj in normalni sod. Vidi se v teh transportnih posodah velika praktičnost in prisiljena solidnost. Sadje, vloženo v ameriški zaboj, mora biti sortirano po kakovosti, debelosti in barvi. Nato se za zavije v papir ter vloži v zaboj po nekem gotovem sistemu. Takšen zaboj s sadjem vred tehta 25 kilogramov. Letos sem imel prvič priliko videti vagon napolnjen z ameriški zaboji, ki so vsebovali naše sadje. Lahko si mislimo, da je to velik korak za pospeševanje sadne trgovine. Zato proč z nesolidnostjo iz sadne trgovine, če hočemo naprej!

Največ morejo vplivati na razvoj trgovine producenti. Obdelati hočem samo tri momente, ki vplivajo na lepoto in kakovost našega sadja. Gnojenje sadnega drevja vpliva zelo veliko na debelost kakor tudi okusnost plodov. Dostikrat vidimo sadje na drevesu, ki je ostalo drobno ravno vsled pomanjkanja hrane. Drobne sadja v trgovini nihče ne zahteva, ampak edinole debele, rdečo barvane plodove.

Drugi vzrok slabo razvitega sadja tiči v tem, ker se sadi drevje v premajhnih razdaljah tako, da nima zrak, oziroma toplota dovolj dostopa. Krona je navadno vzgojena pregosto, kar ima za posledico bledikasto listje, ki ne more služiti svojemu namenu. V listu se namreč gradijo snovi, ki se rabijo za razvoj sadja. Zato skrbimo s čiščenjem drevja, da bo izpostavljen sleherni vejica solnčni svetlobi. Listje bo lahko asimiliralo ter s tem debelilo plodove.

Zadnji glavni vzrok, ki vpliva na kvaliteto našega sadja, so boleznin škodljivci. Škodljivci napravljajo letno milijonske škode sadjarjem. Spomladi škoduje cvetu cvetoder, a jeseni jabolčni zavijač. Poglejmo bolezen krastavost ali škrlup. On napravlja sadje manje vredno, oziroma za namizno sadje nesposobno. V sadni trgovini se oni plodovi, ki imajo nad 1 cm² škrlupa, uvrstijo v drugo kakovost. Škrlup zatiramo tako kot peronosporo na trsu, namreč s škropljenjem z bakrenopnebrozgo. To so vzroki, ki vplivajo indirektno na potek sadne trgovine.

S tem sem vas hotel danes opozoriti na dejstva, ki naj bi jih upoštevali in premotrili oni, ki so mojih misli. Vse pa danes kličem, da se dejansko udeležite te poti, ki vas privede do sreče in blagostanja.

V vojašnici. Narednik: »Kateri magarac ti je ukazal, pomesti te smeti prav pred vrata?« — Redov: »Gospod narednik, pokorno javljam: gospod polkovnik.« — Narednik: »Kaj? Ti se upaš reči, da je gospod polkovnik magarac? Takoj se javi na raport!«